

MEDAILONEK

PhDr. Marta KREMLIČKOVÁ

Marta Kremlíčková ve vzpomínce

Když nás koncem ledna 2011 opusťtila naše spolupracovnice PhDr. Marta Kremlíčková, byl jsem požádán, abych napsal za katedru pedagogiky její oficiální nekrolog na stránky Filosofické fakulty Univerzity Karlovy. Protože ne-bylo myslitelné, že bych v jejím případě psal oficiálně nudné nemastné neslané a uctivé pojednání, jak bývá při těchto příležitostech zvykem, napsal jsem jí něco mezi dopisem a pokusem o pokračování rozhovoru, který jsme nepřetržitě vedli poměrně intenzivně řadu let. Navíc jsme spolu pracovali nejen na katedře, ale i v Pedagogické laboratoři při školském úřadě na Praze 1. A tak jsem se rozepsal:

Milá Marto,

v pátek 4. února Léta Páně 2011 jsme stáli ve smuteční síni Strašnického krematoria a naslouchali melodiím beze slov, které ti v obřadní síni zněly na rozloučenou. Před námi velká řada věnců, tvé milované květiny, rodina, bývalí i současní spolupracovníci a žáci, kteří se právě do tohoto kormutlivého místa sjeli na poslední prodlení a spočinutí u tvé rakve.

Odchod milého člověka z tohoto světa je vždy poznamenán nejvíce tím, že skončí možnost dialogu, vzájemných promluv, společného setkávání nad nějakým problémem. Ten oněmělý prostor beze slov se zařizne do duše jako nůž. A namísto slov jde hlavou pásmo vzpomínek na chvíle vážné i veselé, slavnostní i profánní...

Učitele na vysokých školách lze rozdělit do celé řady skupin podle nejrůznějších kritérií: od vážných a zapšklých, od nichž se, kromě přežvykování vyučované látky, nedozví nic ani jejich spolupracovníci ani žáci; jsou tu dále ti, kteří přicházejí na univerzitní půdu jako kosmonauti či delfští potápěči ve skafandrech; jsou tu lidé, kteří dávno pověsili vědu a výzkum na hřebík a věnují se akademickým kariérám; potkáte tu hochštaplery, kteří si pletou filosofické a vědecké poznání s plněním grantů (kde vlastně jsou výsledky zaplacené miliony ze státní pokladny a čím tyto výsledky přispívají ke zlepšení společnosti?); ale lze se tu potkat i s hlupáky, podvodníky, blázný, šašky; nemine vás ani setkání s lidmi lidmi milými, leč potřeštěnými a místy nesrozumitelnými, ale i s několika velkými duchy s nadhledem a schopností usebrání v jakékoliv – i neklidné době. Typologie lidí obývajících alma mater by mohla být nekonečná a nikdo si nemůže být jist, kam ho vlastně řadí jeho kolegové, žáci, či veřejnost, protože v tomto pestrém labyrintu se poutník (i bez brýlí mámení) může ubavit až k smrti, intelektuálně povznést, najít útěchu či duchovní posilu, nebo se zbláznit či spáchat sebevraždu. Samozřejmě, s technizací vysokých škol přichází do univerzitního prostoru stále více učitelů, které nelze zařadit nikam – ani lidsky, ani intelektuálně, tak jako se tradičně objevuje řada kvazistudentů, toužících po rychlých výsledcích a papírovém glejtu s tančícím lvem. Ale právě ten nekonečný maškarní rej příběhů a proměňující se intelektuální klimat škol a vztahy mezi

učiteli a studenty – to vše bylo tvým milovaným světem, v němž jsi v posledních letech s úsměvem, hrnkem kafe a s cigaretou proplouvala jako ryba v neklidných vodách.

Ať si jedinec konstruuje jakoukoliv typologii učitelů a vysokoškolských badatelů, tebe nikdy nebylo možné zařadit do žádné škatulky. Z každého myslitelného schématu jsi nějak či někam přechovala. Pokud by se někdo pokusil vytvořit kategorii nezřízených zvědavců, zcela jistě bys mezi nimi zaujala čestné místo. Neumím si představit téma, týkající se člověka a jeho světa, které by tě neoslovovalo – a jehož studiu by ses chtěla vyhnout. Vybavuji si řadu diskusí, kdy jsme se v posledních letech bavili například o Wittgensteinovi a o analytické filosofii. Říkala jsi, že tě to moc bytostně neoslovuje, ale že do těchto textů zkusíš proniknout, protože otázka řeči je něčím, co nelze dnes nechat stranou... Neustále jsi držela prst na tepu doby ve filosofii a sledovala výboje ve vědě, dychtivě jsi vstřebávala kdejakou novinku u nás i ve světě... Nebylo téma, na které přišla řeč, abys na něj nebyla nějak připravena...

Byla jsi úžasně hudebně nadaná. Pamatuji předvánoční sezení, kdys byla schopna na elektronický klavír zahrát jakoukoliv melodii, na kterou si kdokoliv z nás vzpomněl. A zřejmě právě sluch a melodická paměť ti umožnila nejen rychle si osvojovat znalosti cizích jazyků, ale i schopnost simultánního tlumočení z angličtiny či němčiny, jak jsem to zažil, když jsi provázela učitele na exkurzi vídeňskými školami.

Vídeň, když jsme ji navštívili, vypadala jako tvůj druhý domov. Přivedla jsi výpravu učitelů a ředitelů škol na českou školu Komenského – a my jsme s úžasem zjistili, že tam již dlouho bádáš v archivu školy, který jsi při té příležitosti pořádala tak, aby byl přístupnější

a srozumitelnější pro další badatele... Ale to byl nakonec jen první krok k pochopení, že kamkoliv ve světě s tebou přijedeme, tak budeš všude doma. Jak říká filosof Novalis, filosofie vyrůstá z nostalgie, tedy z touhy být doma všude, kam člověka duše či nohy zavedou. Tajemství této schopnosti okamžitého a bezprostředního zdomácnění, tak typickou pro celoživotní nomády, jsem vždy viděl v tvé neutuchající zvědavosti a touze jít dál, poznávat, proniknout k samé podstatě jevů a procesů okolo nás... Údiv a touha vědět provázejí filosofii od samotných počátků. A u tebe filosofování nebylo soustavou nesmyslných a obtížně srozumitelných vět určených pro exotický pár mumlajících zasvěcenců, ale životní postoj, který je třeba projasnit a učinit srozumitelným pro každého, kdo nejen o dialogu blekotá učebnicové poučky, ale je především schopen se ho aktivně účastnit celou svou bytostí a angažovat se v mezilidských vztazích....

Jako redaktor Pedagogiky jsem tě znal i z jedné stránky, která zůstávala skryta před veřejností – a to byla tvář moudré recenzentky, která pečlivě, s nadhledem a se znalostí moderních trendů v pedagogické vědě, ve speciální pedagogice a v estetické výchově posuzovala celou řadu článků. Jsou recenzenti školometští, flákači, popudliví i laskaví, a jen bůh ví, jací ještě. Ale ty jsi vždy trefila jádro věci, oddělila zrno od plev, ukázala jsi prstem, kde jsou silná a kde hluchá místa v textu, co je třeba dotáhnout, projasnit – a díky této pečlivé, ukryté a anonymní, ale možná o to důležitější aktivitě řada autorů dostala šanci předložit veřejnosti ucelené, promyšlené a projasněné texty, které jim dělaly čest a pozvedávaly jejich vědeckému renomé.

Diskutovali jsme spolu nad osudem Evropy a člověka v moderním i post-

moderním věku, probírali otázky společného světa, který tvoří politická sféra, vraceli se k otázkám milované hudby, k záhadě řeči, k problematice multikulturní výchovy, speciální pedagogiky... a mezi oblaky kouře nekonečného proudu cigaret se proplétaly plejády slov učených, žertovných, kritických, ale i smutných, odevzdaných a nostalgických. Při hodinách, které jsme společně strávili u přijímacích zkoušek, bylo jasné, že je v tobě i kus vědmy, protože jsi v nebyvalé míře disponovala i u většiny lidí dávno ztracenou schopností intuitivně proniknout hluboko do lidských duší – a nikdy ses nespletla v odhadu druhého... Všichni jsme věděli, že v posledních letech k tobě přicházejí chvíle moudrých kontemplací, povznesenosti nad věci pozemské, ale i nesené obavami; ale věděli jsme též, že je jen otázkou dní, kdy se opět vrátí na tvou tvář moudrý úsměv věčné pramáti (abych mluvil jungovským slovníkem), která ví o životě a světě své, ale přesto jde dál v neutuchající touze poznat ještě to, pak ono, ale i mnohé další titěrnosti, z nichž se skládá mozaika našich životů. Lidé jako ty se nikdy nezastaví, dokud je osud nesrazí až k zemi.

V poslední době jsi byla vážně nemocná, v dlouhodobém a stále se prohlubujícím komatu jsi opouštěla tento svět v bolestech a utrpení. Jak napsal Jaroslav Seifert: „člověk chodí v bolestech od nemoci k nemoci – a říká tomu život“... Přesto či právě proto si nemohu pomoci a vidím tě stále, jak jako jeden z posledních Mohykánů stojíš u okna

s cigaretou, vypouštíš modrý kouř k obloze s blaženým výrazem...

V pohřební síni strašnického krematoria jsem po delší době opět slyšel tvůj hlas, který mi hudlal do ucha:

– A co tady blbnete, dejte si panáka a kafe; a můžete-li ještě, tak si zapalte i cigaretu – na mou památku. I když jsem chvílemi žila těžký život, byl jako celek nekonečně krásný. Konec konců: vzpomenete-li si někdy, tak se usmějte, a hlavně netruchlete...

– Milá Martičko, to jediné ti mohu slíbit: kdokoliv si na tebe vzpomenu, má duše se projasní a cítím závan věčnosti, které z tvých gest, slov, úsměvů i rošťáckých poznámek vyzařovala. A jako občané dvou světů, řečeno platónsky, v tom věčném se s tebou nelze nepotkat...

– No, moji milí, – říkal mi její hlas: – já už to mám za sebou, a je otázka, kdo z nás je na tom vlastně lépe...

– Nazdar, Martičko, pokud jsou v nebi cigarety, tak tě jednou určitě najdeme podle modrého proužku stoupajícího...– Ale kam vlastně? Škoda, že tu nejsi, mohli bychom si o tom poklábosit. Hypoteticky vzato jde o poměrně zajímavý problém...

doc. PhDr. Jaroslav Kořa, CSc.
Katedra pedagogiky FF UK
jaroslav.kota@ff.cuni.cz